

## บทที่ 6

### บทสรุปและข้อเสนอแนะ

#### 6.1 บทสรุป

ท่ามกลางความสับสนของโลกและความสับสนของสังคมปัจจุบันอันมีความวุ่นวาย ความรุนแรง การแบ่งแยก สงคราม และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นรอบตัวเรา ภายในจิตใจของมนุษย์แต่ละคนนั้นก็มีความสงสัย ความไม่แน่ใจในคุณค่าต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเดิม คุณค่าทางศาสนา หรือแม้แต่คุณค่าในการมีชีวิต โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันถือได้ว่ามนุษย์มีความต้องการสูงเป็นสังคมบริโภคที่แต่ละคนต้องดิ้นรนแข่งขันกันอย่างรุนแรง และไขว่คว้ามุ่งแสวงหาวัตถุเพื่อสนองตอบต่อเนื้อหนังที่ตั้งอยู่บนความทะยานอยากของตนเท่านั้น เหตุนี้ทุกคนจึงมุ่งหน้าแสวงหาความรู้เฉพาะทางเพื่อจะเข้าสู่กลไกของสังคม เพื่อจะได้ มีงานทำที่ได้ผลตอบแทนมากที่สุดและสถาบันการศึกษาก็มีชุดความรู้สำเร็จรูปไว้จัดจำหน่ายตามความต้องการของตลาด กล่าวคือ การศึกษาจึงเป็นเพียงเครื่องมือในอันที่จะกำหนดมนุษย์ให้เป็นไปตามความต้องการของนโยบายรัฐทั้งทางด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ซึ่งการศึกษาเช่นนี้เองไม่สามารถตอบคำถามให้จิตใจอันว่างเปล่าของเราได้ มนุษย์จึงขาดอิสรภาพและห่างไกลออกจากความสุขที่แท้จริงเข้าไปทุกที

รพินทรนาถ ฐากูร ผู้ที่ได้ชื่อว่า ครูเทพ ได้นำเสนอ วิธีแห่งการศึกษาที่จะทำให้มนุษย์ได้ค้นพบสัจจะที่แท้จริงด้วยตนเอง โดยความคิดของรพินทรนาถ ฐากูร นั้น ไม่ได้เป็นเพียงอุดมคติแต่ได้แสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ผ่าน สานตินิเกตัน ซึ่งหลักการสำคัญของสถาบันแห่งนี้คือ ความมีอิสรภาพในการศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้เกิดการรู้แจ้ง โดยพัฒนาผู้เรียนให้ตระหนักรู้ถึงความรัก รู้ในความสัมพันธ์ของตัวเองกับสรรพสิ่ง รู้ในคุณค่าแห่งการงาน รู้ในความรื่นรมย์และความงามแห่งชีวิต รพินทรนาถ ฐากูร ไม่เห็นว่า ตำราอันเคร่งครัดไปด้วยกฎเกณฑ์จะทำให้การเรียนมีความสุขมากกว่า ศิลปะ ดนตรี วรรณกรรม

“สัจจะ” ในความหมายของ รพินทรนาถ ฐากูร นั้น หมายถึง ความจริงสูงสุด เป็นพลังธรรมชาติที่แผ่กระจายและแฝงอยู่ในสรรพสิ่ง ซึ่งรพินทรนาถ ฐากูร เรียกว่าพรหมันหรือพระเจ้า หากแต่พระเจ้าของรพินทรนาถ ฐากูร แตกต่างจากพระเจ้าในปรัชญาอินเดียโบราณ คือพระเจ้าของรพินทรนาถ ฐากูรมีลักษณะเป็นมนุษย์ มีบุคลิกภาพเป็นมนุษย์ที่สูงส่ง พระเจ้ามีความสัมพันธ์กับมนุษย์อย่างลึกซึ้ง และในอีกแง่หนึ่งพระเจ้าคือกฎสูงสุดของความรัก และด้วยความรักมนุษย์จะ

สามารถรู้แจ้งชัดถึงพระเจ้า รพินทรนาถ ฐากูร เรียกพระเจ้าด้วยภาษานามธรรมต่างๆ เช่น สัตยะ (ความจริง) อานันตะ (ความสุข) ศิวะ (ประเสริฐ) และ สุนทร (ความงาม)

รพินทรนาถ ฐากูร เห็นว่า เมื่อพรหมันสำแดงตนเป็นธรรมชาติ เป็นคน เป็นสัตว์และสิ่งต่างๆ พรหมันในฐานะพระเจ้าน่าจะมีร่างกายอันประจักษ์ได้ กล่าวได้ว่า แนวคิดเชิงอภิปรัชญาของรพินทรนาถ ฐากูรมีลักษณะเทวนิยมซึ่งในขณะเดียวกันก็เป็นมนุษยนิยมด้วย

การเข้าถึงสัจจะ ของรพินทรนาถ ฐากูร นั้นหมายถึง การผสานเข้าด้วยกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ หรือพรหมัน นั่นก็คือความเป็นเอกภาพแห่งสากลจักรวาล ส่วน วิธีเข้าถึงสัจจะ รพินทรนาถ ฐากูร มีความเห็นสอดคล้องกับแนวคิดการเข้าถึงความสัจจะ โดยผ่าน วิธีรู้แบบอัมชัตติกญาณ (Intuition) แต่รพินทรนาถ ฐากูร ก็ไม่ได้มีท่าทีต่อต้านวิธีรู้โดยเหตุผลหรือวิธีรู้โดยประสบการณ์ เพียงแต่รพินทรนาถ ฐากูร เห็นว่า การรู้แจ้งแบบอัมชัตติกญาณนี้ จะนำไปสู่สัจธรรมอันสูงสุด

ความรู้ที่ได้จากการหยั่งรู้จะสว่างวาวขึ้นในดวงจิตอย่างฉับพลันเป็นความรู้ถึงสิ่งสมบูรณ์ ส่วนความรู้จากเหตุผลหรือประสบการณ์ทำให้เราพบความจริงแค่บางส่วน การที่จะเข้าใจความจริงอย่างเป็นเอกภาพทั้งหมดจะต้องเข้าถึงด้วยทัศนะในจิตใจที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันเป็นการเข้าใจเป้าหมายโดยรวม หมายถึง การหยั่งรู้แบบเป็นองค์รวม ไม่ใช่กระบวนการในเชิงวิเคราะห์หรือการคิดแบบอนุমানตามหลักเหตุผล และไม่ใช่ธรรมชาติของความจำที่ผูกติดอยู่กับการเวลาซึ่งวิธีการเข้าถึงความจริงในลักษณะนี้ไม่ใช่กระแสที่ต่อเนื่อง และมีอาจจับฉวยได้ด้วยความคิด จึงเป็นวิธีที่คนส่วนใหญ่มักจะมองข้ามไปเพราะสอบสวนด้วยหลักเหตุผลเชิงตรรกศาสตร์ได้ยาก การที่จะก่อให้เกิดการหยั่งรู้แบบอัมชัตติกญาณ รพินทรนาถ ฐากูร เห็นว่ามีอยู่ 3 วิธี ได้แก่

1. ภักติโยคะ ความรักความภักดีในพรหมันเป็นหลักการสำคัญ อำนาจของความรักจะทำให้เข้าถึงความเป็นเอกภาพ ความกลมกลืนของชีวิต โลก และธรรมชาติ ความรักทำให้เกิดการหลอมรวม ไม่มีการแตกแยก ทำให้รู้ว่าทุกสิ่งสัมพันธ์เชื่อมโยงกันไม่อาจแยกออกจากกันได้ และความรักจะทำให้มองเห็นความงามที่แท้จริง การที่จะตระหนักรู้อย่างประจักษ์แจ้งได้นั้นจะต้องพร้อมด้วยความรักและความงาม ทั้งสองสิ่งนี้อาจแยกออกจากกันได้ เพราะมันเป็นสิ่งเดียวกัน

2. ชญานโยคะ รพินทรนาถ ฐากูร เห็นว่าคนเราแต่ละคนนั้นมีตัวตนเทียมและตัวตนแท้ โดยแสดงความหมายเปรียบเทียบระหว่างมายาคือตัวตนเทียมกับอาตมันคือตัวตนแท้ และมนุษย์จะต้องละทิ้งตัวตนเทียมเสียก่อนจึงจะรู้ถึงตัวตนแท้ การที่มนุษย์ไม่สามารถเข้าถึงอาตมันได้เพราะความไม่รู้เป็นมายามาบดบังไว้ ด้วยเหตุนี้หนทางที่จะนำไปสู่ความสว่างกระจ่างแจ้งก็คือ ความรู้อันสูงสุด คือการตระหนักรู้ในตนเองว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพรหมัน

3. กรรมโยคะ การทำงานและปฏิบัติหน้าที่นั้นเปรียบเสมือนการปฏิบัติธรรมในทัศนะของรพินทรนาถ ฐากูร เขาเห็นว่าการบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์สุขแก่ส่วนรวมโดยมิหวังผลตอบแทนถือเป็นคุณค่าอันยิ่งใหญ่ของชีวิต การอุทิศตัวเพื่อการทำงานจนเป็นธรรมชาติ คือการบรรลุถึงความหมายที่แท้ของการทำงาน

กล่าวได้ว่า วิธีทั้งสามวิธีดังกล่าวมานี้ รพินทรนาถ ฐากูร เชื่อว่าเมื่อแปรออกมาเป็น การกระทำและปฏิบัติได้อย่างถ่องแท้แล้วจะนำไปสู่กระบวนการหยั่งรู้ (Intuition) ซึ่งทำให้ค้นพบ สัจจะ คือ การรู้ในความสัมพันธ์อันเป็นหนึ่งเดียวกันของสรรพสิ่ง โดย รพินทรนาถ ฐากูร ได้แสดง แนวคิดเกี่ยวกับวิธีเข้าถึงสัจจะผ่านการศึกษาที่จะช่วยหล่อหลอมให้นักเรียนได้ไปสู่ภาวะแห่ง การตระหนักรู้ และการอุทิศตัวเพื่อสานตืนิทัศน์ของ รพินทรนาถ ฐากูร นั่นก็เพื่อเสริมสร้างระบบ การศึกษาที่จะช่วยพัฒนาจิตใจของมนุษย์และช่วยให้ผู้เรียนให้เข้าใจถึงวิธีรัก วิธีเข้าถึงตัวตนที่แท้ และวิธีตระหนักถึงคุณค่าแห่งการทำงาน และการศึกษาที่ทำให้เข้าใจในวิธีทั้งหลายนี้ก็จะป็นหนทาง ไปสู่การหยั่งรู้และเข้าถึงสัจจะในที่สุด

## 6.2 ข้อเสนอแนะ

ในส่วนของการงานวิชาการ ผู้วิจัยใคร่ขอเสนอแนะสำหรับผู้ที่มีความสนใจในแนวคิดของ รพินทรนาถ ฐากูร ว่าคุรุเทพผู้นี้ยังมีมุมมองอันหลากหลายให้ค้นหาไม่ว่าจะเป็นเรื่องศิลปะ วรรณกรรม ดนตรี ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความสามารถรอบด้าน แต่เขามักกล่าวว่า เขาเป็นนักกวี หาใช่นักการอื่นๆที่มีผู้พยายามมอบคำจำกัดความให้ โรงเรียนของเขาก็เรียกว่า โรงเรียนของกวี ผู้วิจัยจึงเห็นว่างานกวีของรพินทรนาถ ฐากูร นั้นมีความลึกซึ้งและแฝงเร้นไปด้วยปรัชญาชีวิต มากมาย ซึ่งนับว่าเป็นความท้าทายที่จะเข้าถึงความรู้ในบทกวีของรพินทรนาถ ฐากูร ในเชิงลึก